

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد مرودشت

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی (M.Sc)

عنوان:

بررسی جایگاه نمادهای هویت ملی در برنامه درسی ادبیات فارسی سال سوم

دوره راهنمایی سال تحصیلی ۸۹-۹۰

استاد راهنما:

دکتر پروین غیاثی

استاد مشاور:

دکتر احمد رضا اوجی نژاد

نگارنده:

حمیدرضا خسروی

سال تحصیلی ۸۹/۹۰

ب

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

این پایان نامه تحت عنوان: " بررسی جایگاه نمادهای هویت ملی در برنامه درسی ادبیات فارسی سال سوم دوره راهنمایی سال تحصیلی ۹۰-۸۹" به منظور دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی درسی توسط حمیدرضا خسروی تهیه و تدوین شده است و در جلسه دفاع مورخ ۹۱/۵/۲ با حضور داوران پس از دفاع با نمره ۱۷,۵ و با درجه ..... مورد تایید قرار گرفت.

استاد راهنما : دکتر پروین غیائی

استاد مشاور : دکتر احمدرضا اوجی نژاد

استاد داور : دکتر عباس قلتاش

مدیر گروه : دکتر مژگان امیریان زاده

زبان ما از بیان شکر نعمت آموختن قاصر است و تعلم هدیه حق است.
از سرکارخانم دکتر غیاثی استاد راهنمای این پژوهش که با صبر و متانت و
دلسوزی در تمامی مراحل تحقیق به راهنمایی اینجانب پرداخته و جناب دکتر اوجی نژاد
استاد مشاور که راهنمایی‌های ایشان همیشه راهگشای مسایل این پژوهش بوده است و
همچنین تمام عزیزانی که در انجام این تحقیق از کمک‌های فکری و یا نوشته‌های ایشان
بهره برده‌ام. به مصداق آیه شریفه "من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق" کمال تشکر و
امتنان را دارم و امیدوارم که در تمام مراحل زندگی خداوند یار و نگهدارشان باشد.

این اثر کوچک و ناچیز تقدیم تمامی اسطوره‌های علم و دانش

تقدیم اساتید بزرگوارم :

دکتر غیاثی، دکتر اوجی ، دکتر قلتاش ، دکتر فانی ، دکتر فلاحی

و

تقدیم به:

پدر صبور، مادر دلسوز، همسر فداکار و فرزندان عزیزتر از جانم

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی جایگاه نمادهای هویت ملی در برنامه درسی زبان فارسی سال سوم راهنمایی بوده است. روش تحقیق از نوع توصیفی، کاربردی است که با بهره‌گیری از روش تحلیل محتوا با جامعه آماری برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی سال تحصیلی ۸۹/۹۰ انجام شده است. و نمونه آماری برابر با جامعه آماری مشتمل بر کتاب درسی، کتاب راهنمای تدریس و اهداف برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی بوده است. در این پژوهش به منظور بررسی نمادهای هویت ملی از سیاهه تحلیل محتوا برای ثبت فراوانی جملات و تصاویر مرتبط با ۸ نماد هویت ملی (پرچم، سرود ملی، تقویم رسمی، جشن‌های ملی، هنر ایرانی، مکان‌های تاریخی، لباس ایرانی و نخبگان و مشاهیر) استفاده شده است. که روایی آن مورد تایید صاحب‌نظران و پایایی آن با بررسی مقولات مورد توافق دو پژوهشگر به طور مستقل ۸۷,۳۰ درصد به دست آمده و برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از آمار توصیفی فراوانی و درصد استفاده شده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد، در محتوای برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی ۲۲,۶۰ درصد، اهداف برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی ۱۳,۹ درصد، کتاب ادبیات فارسی سال سوم راهنمایی ۱۳,۲۳ درصد و کتاب راهنمای معلم فارسی سال سوم راهنمایی ۲۸,۲۷ درصد به نمادهای هویت ملی توجه شده است. همچنین بیشترین توجه مربوط به مشاهیر و نخبگان ملی و کمترین توجه مربوط به سرود ملی و لباس ایرانی می‌باشد.

کلید واژه‌ها: نمادهای هویت ملی، برنامه درسی، اهداف مصوب، کتاب درسی، کتاب راهنمای

تدریس معلم، فارسی سال سوم راهنمایی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
ح	چکیده
د	فهرست مطالب
س	فهرست جداول و نمودارها
۱	فصل اول کلیات تحقیق
۲	مقدمه
۳	بیان مساله
۵	اهمیت و ضرورت تحقیق
۶	اهداف تحقیق
۷	سوال‌های تحقیق
۷	تعریف نظری و عملیاتی اصطلاحات و متغیرهای مورد استفاده در پژوهش
۷	تعاریف نظری
۸	تعاریف عملیاتی
۱۰	فصل دوم ادبیات و پیشینه تحقیق
۱۱	مبانی نظری تحقیق
۱۱	هویت
۱۲	نظریه های رشد هویت
۱۶	ملت

۱۶	هویت ملی
۱۸	نظریه های تکوین هویت ملی
۲۴	سیر تطور هویت ملی در ایران
۲۵	مؤلفه های هویت ملی
۲۷	مؤلفه های هویت ملی ایران
۳۲	هویت ملی در نظام آموزش و پرورش ایران
۳۴	هویت ملی در آموزش و پرورش سایر کشورها
۳۹	توجه به هویت ملی در کتاب های درسی
۴۰	ابعاد هویت ملی در کتاب های درسی
۴۴	برنامه درسی
۴۴	مفهوم برنامه درسی
۴۷	مروری کوتاه به تاریخچه برنامه ریزی درسی
۴۸	نظریه های برنامه درسی
۵۳	اصول حاکم بر برنامه های درسی و تربیتی
۵۴	جایگاه معلمان در سطوح تصمیم گیری برنامه ریزی درسی
۵۸	پیشینه تحقیق
۵۸	تحقیقات خارجی
۶۲	تحقیقات داخلی
۶۸	جمع بندی
۷۰	فصل سوم روش تحقیق

۷۱	روش تحقیق
۷۱	جامعه آماری مورد مطالعه
۷۱	نمونه آماری مورد مطالعه
۷۱	روش جمع آوری اطلاعات
۷۲	ابزار گردآوری اطلاعات
۷۲	پایایی ابزار
۷۳	روایی ابزار
۷۳	روش تجزیه و تحلیل آماری
۷۴	فصل چهارم تجزیه و تحلیل داده‌ها
۷۵	داده های توصیفی
۷۷	آزمون سوالات پژوهش
۷۷	سوال اصلی تحقیق
۷۹	سوالات فرعی تحقیق
۷۹	سوال اول
۸۱	سوال دوم
۸۴	سوال سوم
۸۶	فصل پنجم بحث و نتیجه گیری
۸۷	خلاصه
۸۸	بحث و نتیجه گیری
۹۴	بحث یافته های تحقیق

۹۵	نتیجه گیری کلی
۹۶	پیشنهادات کاربردی
۹۶	پیشنهادات برای پژوهش های آینده
۹۷	محدودیت های تحقیق
۹۸	منابع و ماخذ
۹۹	منابع فارسی
۱۰۶	منابع لاتین
۱۱۰	پیوستها و ضمائم

فهرست جداول و نمودارها

صفحه	موضوع
۷۶	جدول ۱-۴: آمار توصیفی نمادهای هویت ملی در برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی
۷۷	جدول ۲-۴: جایگاه نمادهای هویت ملی در برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی
۷۹	نمودار ۱-۴: درصد فراوانی نمادهای هویت ملی در برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی
۸۰	جدول ۳-۴: جایگاه نمادهای هویت ملی در اهداف مصوب فارسی سال سوم راهنمایی
۸۱	نمودار ۲-۴: درصد فراوانی نمادهای هویت ملی در اهداف مصوب فارسی سال سوم راهنمایی
۸۲	جدول ۴-۴: جایگاه نمادهای هویت ملی در محتوای کتاب فارسی سال سوم راهنمایی
۸۳	نمودار ۳-۴: درصد فراوانی نمادهای هویت ملی در محتوای کتاب فارسی سال سوم راهنمایی
۸۴	جدول ۵-۴: جایگاه نمادهای هویت ملی در کتاب راهنمای تدریس معلم فارسی سال سوم راهنمایی
۸۵	نمودار ۴-۴: درصد فراوانی نمادهای هویت ملی در کتاب راهنمای تدریس معلم فارسی سال سوم راهنمایی

فصل اول : کلیات تحقیق

مقدمه

هویت ، پاسخی به چیستی و کیستی هر فرد است و در واقع مجموعه خصوصیات است که شخص را از دیگران متمایز می کند.

هویت دارای انواع، سطوح و سلسله مراتب مختلفی است اما در یک دسته بندی کلی می توان دو نوع هویت را از یکدیگر متمایز کرد: (هویت فردی) یعنی همان چیزی که فرد به واسطه ویژگی ها ، خصوصیات یگانه و منحصر به فرد خود مورد شناسایی قرار می گیرد و در عین حال از دیگران متمایز می شود و هویت جمعی که عبارت است از تعلق خاطر تعدادی از افراد به امور مشترک با عنوانی خاص. هویت انواع مختلفی دارد مانند هویت ملی، هویت دینی، هویت فرهنگی و ... در این میان جایگاه هویت ملی نسبت به انواع دیگر هویت، بالاتر است بحث از هویت یکی از اساسی ترین و جدیدترین مباحث عصر مدرن و پسامدرن می باشد که پس از رنسانس پدید آمده است (میلر^۱، ۱۹۹۵؛ به نقل از صادق زاده و منادی، ۱۳۸۷).

هویت ملی عبارت است از «مجموعه ویژگی ها، وابستگی ها و پیوندهای جغرافیایی و یا تاریخی، فرهنگی، حماسی و قومی که زندگی انسان را دربر می گیرد و عضو جامعه به آن می بالد و افتخار می کند» (روح الامینی به نقل از میرمحمدی، ۱۳۸۳) هویت ملی نمادهای مختلفی دارد که از جمله آنها می توان به پرچم، سرود ملی، تقویم رسمی و جشن های ملی (شیخاوندی، ۱۳۸۳) مکان های تاریخی (میرمحمدی، ۱۳۸۳) اشاره کرد (صادق زاده و منادی، ۱۳۸۷).

هویت ملی ایرانی ترکیبی از ویژگی های تاریخی، دینی، سیاسی، محیط جغرافیایی، نگرش ها و ویژگی های دیگر است که خاص مردم ایران زمین است. وجود چنین ویژگی های منحصر به فرد است که مردم ایران را به عنوان یک ملت از سایر ملت ها جدا می کند؛ ضمن اینکه این ویژگی ها، به ملت ایران تشخیص و احساس تعلق منحصر به فرد می دهد. (منصوری و فریدونی، ۱۳۸۸).

امروزه مفهوم هویت ملی به قدری اهمیت پیدا کرده است که برخی از اندیشمندان هویت ملی را زیربنای انواع دیگر هویت می‌دانند. بدین معنا که انواع هویت‌های دیگر در چارچوب هویت ملی شکل گرفته و معنی پیدا می‌کند. (پول^۱، ۲۰۰۳)

بنابراین، تحقیق حاضر به دنبال این است که جایگاه نمادهای هویت ملی را در برنامه درسی ادبیات فارسی سوم دوره راهنمایی تحصیلی مورد بررسی قرار دهد.

بیان مساله

بحران هویت زمانی در جامعه پدیدار می‌شود که هویت فرهنگی جامعه مورد تهدید قرار گیرد. هویت فرهنگی جامعه را آداب و رسوم، معتقدات، باورها، آثار ادبی و هنری، تاریخ و غیره تشکیل می‌دهند و از دست دادن یا عاریه گرفتن آن از سایر فرهنگ‌ها ضایعه‌ای است که ملیت یک جامعه را تهدید می‌کند. هنگامی که زیربنای شخصیت فرهنگی یک جامعه آسیب دیده، سست و ناتوان گردید آمادگی برای پذیرش فرهنگ‌های وارداتی افزایش می‌یابد. (ملاصادقی، ۱۳۷۷)

در دهه‌های اخیر ویژگی وحدت بخش در مفهوم هویت ملی دچار آسیب‌پذیری شده است. یکی از دلایل این امر به مقوله جهانی شدن یعنی پدیده‌ای که در دوران معاصر با آن مواجه هستیم، مربوط می‌شود. جهانی شدن در بسیاری از افراد به ویژه نسل جدید و جوان، احساس چندپارگی و گم‌گشتگی پدید آورده است. (شولت، ترجمه کرباسیان، ۱۳۸۲)

یکی از وظایف مهم آموزش رسمی در هر جامعه‌ای این است که نسل جوان را با تاریخ گذشته و میراث فرهنگی‌اش آشنا ساخته و در زمینه‌های بازشناسی ارزش‌های فرهنگ ملی را فراهم نماید و این نقش مهم آموزش در فرهنگ جوامع است که بسیاری از نظام‌های آموزشی کشورها را بخصوص در سالهای اخیر وادار به حفظ هویت ملی و فرهنگ خودی از طریق سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آموزشی کرده است. (طالبی، ۱۳۷۸)

برنامه درسی و به طور اخص کتاب‌های درسی به عنوان یکی از خروجی‌های اصلی آن، از ارکان اصلی نظام تعلیم و تربیت و دارای نقش محوری در شکل‌گیری هویت ملی هستند در این ارتباط نظریه‌های گوناگونی مطرح شده است. به طور مثال ملایی نژاد (۱۳۸۱) شکل‌گیری و تعمیق هویت ملی از طریق برنامه درسی را بر مبنای دو محور اساسی می‌بیند: محور اول آگاهی‌یابی و شناخت هویت ملی است که در حیطه شناختی در طبقه‌بندی هدف‌های آموزشی بلام قرار می‌گیرد و برای تقویت آن برنامه درسی رسمی راپیشنهاد می‌کند و محور دوم احساس تعلق و درونی ساختن آن است که متعلق به حیطه عاطفی است و باید با توجه به برنامه درسی مستتر و شناخت ابعاد آن صورت گیرد.

تحقق جامعه آرمانی (توسعه یافته) مستلزم وجود افرادی است که باورها، گرایش‌ها و تمایلات لازم برای پیشرفت و توسعه چنین جامعه‌ای را داشته باشند این افراد به عنوان سرمایه‌های اصلی جامعه، تعیین و تسهیل‌کننده فرایند توسعه پایدار در همه مقوله‌های فرهنگی، سیاسی و ... خواهد بود با این وجود رسالت آموزش و پرورش در هر کشور تربیت نیروی کارآمد و پایبند به فرهنگ و آرمان‌های آن جامعه است چرا که پرورش انسان‌هایی که از رشد و اعتلای فکری برخوردارند، جز از طریق آموزش و پرورش موثر و کارآمد میسر نیست از سوی دیگر نهاد آموزش و پرورش باید پاسخگوی نیازهای فردی و جمعی زمان خود باشد عدم پویایی و ناتوانی نهادهای آموزشی و پرورشی در برآوردن نیازها به پیدایش یکی از بزرگترین معضلات بی‌هویتی نسل نوجوان و جوان منجر می‌شود. (حاج بابایی، ۱۳۷۱)

امر خطیر هویت‌یابی فرزندان این مرز و بوم توجه علمی - کاربردی به فرهنگ هویت ایرانی را در نهاد آموزش و پرورش می‌طلبد فراموشی تمدن درخشان ایرانی و عدم شکل‌گیری هویت ملی در افراد زمینه‌ساز ایجاد تردید در خودباوری دانش‌آموز شده و ضعف در توجه به فرهنگ اصیل ایرانی از علل عمده جذب دانش‌آموزان به فرهنگ بیگانه بوده است. (کفاش و فریدی، ۱۳۷۵)

عوامل مختلفی مانند نخبگان (دانشمندان، هنرمندان و نویسندگان)، آموزش و پرورش، خانواده و رسانه‌های ارتباط جمعی در تشکیل هویت تاثیرگذار هستند. از آنجا که دانش‌آموزان بیشتر وقت خود را در مدرسه می‌گذرانند، نهاد آموزش و پرورش می‌تواند از راه‌های مختلفی مانند معلم، کتاب‌های درسی و

فضای آموزشی به هویت‌یابی دانش‌آموزان کمک کند. از میان عناصر آموزشی کدام یک تاثیر بیشتری در ساختن هویت دانش‌آموزان دارد؟ به نظر می‌رسد کتاب‌های درسی در نظام آموزشی کشور ما نقش مهمی دارند. بنابراین در ساختن هویت دانش‌آموزان بسیار موثرند. (صادق‌زاده و منادی، ۱۳۸۷)

در رهیافت‌های فراگیر سامانه‌ی آموزش و پرورش ایران، هویت ملی، همواره از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بوده است. در سندهای رسمی پس از انقلاب نیز، جان و روان دانش‌آموز، با خمیرمایه‌ی هویت ملی، همچنان شناسه‌ای از آموزش به شمار می‌رود. آشنایی با پیشینیان و بزرگان و سنت‌های ارزشمند ملی و انسانی ایرانیان، همچنین تاریخ درازآهنگ ایران زمین، با همه‌ی فراز و نشیب‌هایش، از پایه‌های پیکرگیری کیستی و هویت هر ایرانی است. بنابراین این پژوهش بر آن است تا از طریق تبیین جایگاه نمادهای هویت ملی در برنامه درسی فارسی سوم راهنمایی زمینه توجه و حساسیت بیش از پیش برنامه ریزان درسی، سیاستگذاران آموزشی، معلمان، مدیران و سایر افراد مرتبط با امر تعلیم و تربیت را نسبت به این موضوع فراهم سازد. به این امید که گامی باشد در جهت اعتلای فرصت‌های تقویت هویت ملی.

بنابراین سؤال اصلی مورد نظر تحقیق این است که به چه میزان به نمادهای هویت ملی در برنامه درسی فارسی سوم راهنمایی توجه شده است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

در یک تعبیر هویت را مجموعه عناصری از شخصیت فرد تعریف کرده اند که به وی امکان می‌دهد تا موضع خود را نسبت به جهان و دیگران مشخص کند. فرد صاحب هویت که تصویری خاص و روشن از خود و جامعه و جهان داشته باشد، در واقع معیار درونی نیز دارد. در این صورت هویت نایافتگی، مساوی نبود معیار و نداشتن موضعی معین نسبت به وقایع اطراف می‌باشد. (باستانی، ۱۳۷۲)

هویت ملی از مباحث مهم و برجسته در دنیای امروز است. نیاز به آن و احساس تعلق، وفاداری و گرایش به سمت آن از ضرورت‌های انکارناپذیر در هر جامعه‌ای محسوب می‌شود. با توجه به اینکه نظام آموزش و پرورش در همه کشورها بزرگترین نیرو و سرمایه انسانی را در اختیار دارد، می‌تواند یکی از بهترین راه‌های تحکیم و تقویت ملی به شمار آید. (لقمان‌نیا و خامسیان، ۱۳۸۹)

نتایج برخی از گزارش‌های تحقیقی در زمینه آموزش و پرورش ایران نشان می‌دهد که میزان آگاهی نسبت به هویت و احساس تعلق به آن در دانش‌آموزان اندک است و گرایش به فرهنگ غربی، با افزایش سن آنها بیشتر می‌شود که این امر با توجه به مطرح شدن نظریات غربی مبتنی بر تقلیل‌گرایی هویت ملی، محلی، هشدار و زنگ خطری برای ما است با در نظر گرفتن شرایط کنونی جهان، جوانان و نوجوانان ما بیشتر از گذشته نیاز به کسب آگاهی درست درباره گذشته خود، فرهنگ خود، اعتقادات ملی، رشادت‌ها و دلیری‌هایی دارند که در طول تاریخ جامعه آنان روی داده، هستند. (فلاحی، ۱۳۸۶)

از آنجاییکه پیوسته در طول تاریخ پرش کیستی و هویت افراد و ملت‌ها یکی از دغدغه‌های اصلی بشر بوده و این امر در گذر جوامع به دوران مدرن پررنگ‌تر و به صورت جدی مطرح شده است. در ایران نیز در سال‌های اخیر موضوع هویت، به خصوص در جوانان و دانش‌آموزان به صورت جدی مورد توجه قرار گرفته است. یکی از روش‌های تقویت هویت ملی و هویت‌بخشی، طرح آن در زمان مدرسه است. و در مدرسه برنامه‌درسی به عنوان یکی از ارکان اصلی نظام آموزش و پرورش نقشی محوری در شکل‌گیری هویت ملی ایفا می‌کند. به این منظور دقت و توجه کارشناسان در انتخاب محتوای درسی و پیام‌های آشکار و مکنون آن‌ها می‌تواند، به صحت و سلامت فرایند شکل‌دهی هویت ملی و همچنین رشد آن در دانش‌آموزان، تقویت عناصر هویت‌بخش، باورهای ملی و برانگیختن عرق ملی کمک نماید. (منصوری و فریدونی، ۱۳۸۸).

با توجه به آنچه عنوان شد برنامه‌درسی باید طوری برنامه‌ریزی شود که در طول زمان آموزش دانش‌آموزان با هویت ملی آشنا شده، و نسبت به آن احساس تعلق و وفاداری و نیاز کنند. لذا ضرورت دارد با توجه به اهمیت هویت ملی و تقویت آن در دانش‌آموزان نمادهای آن در برنامه‌درسی که شامل محتوای برنامه‌درسی، کتاب‌درسی، راهنمای معلم و اهداف می‌باشد مورد بررسی قرار گیرد. بنابراین با توجه به اهمیت برنامه‌درسی در کشور ایران، این پژوهش به دنبال بررسی نمادهای هویت ملی در برنامه‌درسی فارسی سال سوم راهنمایی می‌باشد.

اهداف تحقیق

هدف اصلی

بررسی میزان توجه به نمادهای هویت ملی در برنامه درسی ادبیات فارسی سال سوم دوره راهنمایی

اهداف فرعی :

بررسی میزان توجه به نمادهای هویت ملی در اهداف مصوب کتاب ادبیات فارسی سال سوم دوره

راهنمایی

بررسی میزان توجه به نمادهای هویت ملی در محتوی کتاب ادبیات فارسی سال سوم دوره راهنمایی

بررسی میزان توجه به نمادهای هویت ملی در کتاب راهنمای تدریس ادبیات فارسی سال سوم دوره

راهنمایی

سوالات تحقیق

سوال اصلی :

در محتوای برنامه درسی ادبیات فارسی سال سوم دوره راهنمایی به چه میزان به نمادهای هویت

ملی توجه شده است؟

سوالات فرعی :

در اهداف برنامه درسی ادبیات فارسی سال سوم دوره راهنمایی به چه میزان به نمادهای هویت ملی

توجه شده است؟

در کتاب ادبیات فارسی سال سوم دوره راهنمایی به چه میزان به نمادهای هویت ملی توجه شده

است؟

در کتاب راهنمای معلم فارسی سال سوم دوره راهنمایی به چه میزان به نمادهای هویت ملی توجه

شده است؟

تعریف نظری و عملیاتی اصطلاحات و متغیرهای مورد استفاده در پژوهش

تعاریف نظری

نماد : نمادها علایمی هستند که برای انتقال مفاهیم به کار می‌روند و باید با توجه به سطح دانش شاگردان، قدرت انتقال مفاهیم و میزان گیرایی بررسی می‌شوند. (شعبانی ، ۱۳۸۵)

هویت : هویت به معنای چیستی و کیستی است و از نیاز انسان به شناخته شدن در پیوند با چیزی یا جایی پدید می‌آید نیاز به وابستگی ، ریشه‌ای ذاتی یا غریزی در انسان دارد و برآورده شدن این نیاز موجب خود آگاهی فردی او می‌شود. (مجتهدزاده، ۱۳۸۴)

هویت ملی: مجموعه‌ای از ویژگی‌ها، وابستگی‌ها و پیوندهای جغرافیایی، تاریخی، فرهنگی و حماسی را تشکیل می‌دهد. که زندگی انسان را در بر می‌گیرد و عضو جامعه به آن می‌بالد و افتخار می‌کند. (روح الامینی به نقل از میرمحمدی، ۱۳۸۳)

برنامه درسی : محتوا و جریان رسمی و غیر رسمی که از طریق آن فراگیر معلومات و روش فهمیدن را تحت نظارت مدرسه کسب می‌کند ، مهارت را فرا می‌گیرد و نگرش ، ارزش گذاری و ارزش را تغییر می‌دهد. که شامل عناصر (محتوا، هدف، و اجرا و ارزشیابی) می‌باشد. (دال^۱ ، ۱۹۹۶)

تعاریف عملیاتی:

نمادهای هویت ملی: در این پژوهش نمادهای هویت ملی را هشت مقوله به شرح ذیل تشکیل می‌دهند که فراوانی و درصد هر کدام در برنامه درسی فارسی سال سوم راهنمایی با استفاده از سیاهه تحلیل محتوا مورد سنجش قرار می‌گیرند:

- پرچم؛
- سرود ملی؛
- تقویم رسمی؛
- جشن‌های ملی؛
- هنر ایرانی؛
- مکان‌های تاریخی؛

---

^۱ . Doll

- لباس ایرانی؛

- نخبگان و مشاهیر.

برنامه درسی ادبیات فارسی: در این پژوهش منظور از برنامه درسی ادبیات فارسی همه موارد اهداف، محتوای کتاب فارسی و راهنمای معلم می باشد. که وضعیت نمادهای هویت ملی در آن با استفاده از سیاهه تحلیل محتوا مورد سنجش قرار می گیرند.

اهداف مصوب فارسی سال سوم راهنمایی: اهداف آموزشی و تربیتی فارسی سال سوم دوره راهنمایی تحصیلی مصوب ۱۳۷۴/۱۱/۲۴ شورای تغییر نظام آموزش و پرورش هستند که در ۳ حیطه شناختی، عاطفی و روانی حرکتی نگاشته شده اند. که وضعیت نمادهای هویت ملی در آن با استفاده از سیاهه تحلیل محتوا مورد سنجش قرار می گیرند.

محتوای کتاب فارسی سال سوم راهنمایی: در این پژوهش محتوای کتاب فارسی سال سوم راهنمایی به محتوایی اطلاق می شود که توسط دفتر برنامه ریزی و تالیف کتب درسی وزارت آموزش و پرورش تحت عنوان کتاب فارسی سال سوم راهنمایی تهیه و تدوین شده است. که وضعیت نمادهای هویت ملی در آن با استفاده از سیاهه تحلیل محتوا مورد سنجش قرار می گیرند.

کتاب راهنمای معلم فارسی سال سوم راهنمایی: در این پژوهش کتاب راهنمای معلم فارسی سال سوم راهنمایی به کتابی اطلاق می شود که توسط دفتر برنامه ریزی و تالیف کتب درسی وزارت آموزش و پرورش تحت عنوان کتاب معلم (راهنمای تدریس) فارسی سال سوم دوره راهنمایی تحصیلی تهیه و تدوین شده است. که وضعیت نمادهای هویت ملی در آن با استفاده از سیاهه تحلیل محتوا مورد سنجش قرار می گیرند.